

זבחים נא

משה שווערד

בענין: אין מעבירין על המצות

אמר קרא: אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד, ההוא דפגע ברישא

1. תוספות מסכת זבחים דף נא עמוד א

אשר פתח אהל מועד - יסוד שכנגד הפתח וזהו מערבו של מזבח שיהו כנגד פתח ההיכל כך פי' בקונטרס ולא גריס מה שכתוב בספרים ההוא דפגע ברישא משום דמשמע מטעם שאין מעבירין על המצות ולא מן הפסוק פתח אהל מועד והלא גבי חטאת אית דאמרי שירי הדם על יסוד מערבי לקמן (דף נג.) ואמר טעמא ילמוד סתום מן המפורש מחטאת פנימי משמע דמפורש בהדיא ועוד דאית דאמרי על יסוד דרומי וקאמר ילמוד ירידתו מן הכבש בסמוך לו ליציאתו מן ההיכל בסמוך לו מהיכן פשוט לו זה יותר מזה והלא בתרוייהו שייך טעמא דאין מעבירין על המצות ועוד אמרינן לקמן (דף נח:) על קדשי קדשים שירים בהדיא כתיב בהו אשר פתח אהל מועד ומיהו הא גופא קשיא דלמה לי קרא דפתח אהל מועד תיפוק לי דאין מעבירין על המצות כדאשכחן טעם זה בפ"ק דיומא (דף טו:) דפריך מאי שנא דיהיב מזרחה צפונה ברישא וגבי דישון מזבח פנימי והמנורה אמר דישון מזבח קודם משום דאין מעבירין וכן עבורי דרעא אטוטפתא אסור [1] ויש לומר דלא שייך אין מעבירין על המצות אלא כשיש שתי מצות לפניו כגון דישון מזבח פנימית ומנורה או כגון מצות קרנות שאינו יודע מהיכן יתחיל אבל לקבוע מקום אשפיכת שירים לא קבעינו מהאי טעמא אי לאו דגלי קרא בהדיא.

2. תוספות מסכת מגילה דף ו עמוד ב

מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות - מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא. ושם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע ברישא [1] ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע ברישא וזה אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין [2] ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך דאסור בדיעבד [3] אי נמי נראה התם דמטעם דאין מעבירין לא חזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד.

3. דף על הדף מגילה דף ו עמוד ב

בגמ': מסתבר טעמי' דאין מעבירין על המצות וכו'.

הנה בתוס' כאן (ד"ה מסתבר וכו') כתבו (בת"י הראשון) בשם י"מ דאין שייך לומר אין מעבירין וכו' אלא דוקא היכא דיש לפניו ב' מצות, דאז יש לו לעשות אותה שפגע ברישא. (וע"ש בתוס' מה שדחו בזה), ובשו"ת שבט הלוי (חלק ו' או"ח סי' י"ד ס"ק א') כתב לבאר חילוק הי"מ בין אי יש לפניו ב' מצות או מצוה א'.

דבשני מצוות אין אנו קובעים מן התורה מקום המצוה, כי התורה קבעה מקומה, כהאי דיומא (ל"ג ע"א) שיש מצות דישון על מזבח הפנימי ויש מצות הטבה על המנורה, ומקום ספק רק מי יקדים, בזה אהני לן סברת אין מעבירין לקבוע קדימה לדישון מזבח והיא סברא מחייבת כעין תדיר מקודש, מצוי, וכיו"ב. אבל כשאין רק מצוה א' ואנו צריכים לקבוע לה מקום כגון האי דשיירי הדם (בזבחים נא א) שהביאו התוס' בקושיתם), שיש לנו יסוד מערבי ויסוד דרומי, בזה אין כח בידני להכריע מטעם אין מעבירין ולקבוע מקום זה לדורות עולם, דמי יודע אולי היה רצון ה' שיתנו גם הפנימיים והחיצונים במקום אחד דהיינו יסוד דרומי או גם החיצונים כהפנימיים ביסוד מערבי, ולזה איצטריך קרא דאל פתח אהל מועד לקבוע מקום מה"ת, ומזה ילפינן גם לדמים חיצונים, וזה פשטות דבריהם של התוס' בזבחים נ"א ד"ה אשר פתח יע"ש.

הנה בספר אמרי כהן להגר"מ וורשו"ק זצ"ל (פר' וירא) דן האם זריזין מקדימין למצוות עדיף מענין הידור מצוה ופלפל בזה ע"ש. ובספר הנ"ל ח"ב בסוה"ס בהערות והארות (סי' י"ב ס"ק ב') העיר לו חכ"א מהגמ' כאן דמבואר דטעמי' דראב"י הוא משום דאין מעבירין על המצות, ולפי"ד רש"י (יומא ל"ג ע"א) ענין זה הוא משום זריזין מקדימין וכו', ואפ"ה פליג רשב"ג וס"ל דמסמך גאולה לגאולה עדיף, הרי דפליגי כאן תנאי בספק הנ"ל...

הטורי אבן כאן דו האם הדין דאין מעבירין על המצוות נאמר רק בשתי מצוות שוות או גם בשתי מצוות שאינן שוות. כגון - לפניו דם עולה, ואח"כ דם חטאת. ודם חטאת מקודש מן העולה. (עיי'ן זבחים פ"ט) - האם גם כאן לא יעזוב את העולה, למרות שהיא פחות קדושה - או כאן נאמר שיעביר על המצות. וכן יש לדון - מצוה תדירה ומצוה לא תדירה. כגון: שבת ר"ח וחנוכה - שהוציא קודם ס"ת בקריאת חנוכה, האם יעבור לקריאת ר"ת. עיי'ן קרבן נתנאל (סוף מגילה), שסובר כי למרות שהמצוה תדירה - אין מעבירין על המצוות (ועיי'ן תוד"ה - אין מעבירין, יומא לג). ואילו הרמ"א פוסק, שתדיר קודם, ויש להעביר על המצוות.

בשאגת אריה (סי' כח), מחדש - שאם יש מצוה ורשות, לא שייך הדין של אין מעבירין על המצות. כגון - ציצית ותפילין. עיי"ש.

4. טורי אבן מסכת מגילה דף ו עמוד ב

טעמא דאין מעבירין על המצות. כתבו התוס' ... עוד תי' התוס' בשם רבינו יהודה דאי לאו קרא ה"א דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד ש"ד מש"ה איצטריך דאסור בדיעבד. ואיני יודע מה ענין לכתחילה ודיעבד ...

5. מרומי שדה מסכת זבחים דף נא עמוד א

ההוא דפגע ברישא. ונראה ליישב גירסא זו, דודאי שייך כאן הכלל דאין מעבירין על המצות. אבל אי משום זה, אם כבר עבר על קרן זה רשאי ליתן בקרן שהוא עומד שם. כיון דהטעם שאין מעבירין על המצות, כתב רש"י ביומא דף ל"ג א' משום דכתיב ושמתם את המצות, ומשו"ה אנו צריכים ללמוד מכאן דלעולם בעינן אשר פתח אהל מועד. ומכאן למדנו בכ"מ בקדשי מזבח הכי, וכדאי' ביומא דף נ"ח ב', מדינא בההוא קרן דפגע ברישא כו' הדר אתי לההוא קרן כו'. אבל בכ"מ אינו כן. ורש"י ז"ל ס"ל בכל התורה כולה כלל זה, כדמוכח בשבת דף ס"א א' ד"ה עשיתו מכה, עיי"ש היטב דאפילו בדיעבד שהקדים המאוחר אסור להשתמש במוקדם כלל, וכן בתפילין אם הניח של ראש תחילה צריך לחלצו ולהניח של יד תחלה. ובזה מיושב פירש"י ביומא דף ל"ג ש"מ עבורי דרעא כו', דקמ"ל שאפי' אם כבר הניח את השל ראש. ומבואר במק"א, ובביאור השאילתות סי' מ"ה אות ג' בס"ד:

6. ספר מגן אברהם על או"ת סימן צ:

(כב) מי שיש לו בה"כ. ואם יש ב' בה"כ מצוה לילך להרחוקה דשכר פסיעות יש [ב"מ דף ק"ז]:

7. גליוני הש"ס מסכת ב"ב קכב.

שם רש"ס ד"ה לקורבה ורוחקה כי בקרוב לירושלים, כו',
נ"ב ע' שו"ה ח"ס חאו"ח סי' כ"ט חמה דהא בשעת
חלוקת הארץ לא נודע עדיין כלל סה"י מקום המקדש בירושלים
ולא ה"י אז לירושלים מעלה כלל על שער עיירות ורק בשילה
העמידו אז המשכן וה"ל לרש"ס למימר קרוב ורחוק לשילה
וע"ע שם הערה דלמ"ד בסוטה כ"ב ה' וב"מ ק"ז ה' דשכר
פסיעות יש והוי מבוס זה מעלה אם ציחו רחוק מביהכ"נ ע"ש
א"כ ה"נ הא גם הרחוק יש מעלה בריחוקו מפאת שכר פסיעות
בעלייתו לרגל ע"ש [בזכרוננו מס' נתיבות עולם למהר"ל מפראג
ז"ל דהא דאמר שם בסוטה צב"הא אלמנה דהויא בי כניכתא
בציבנות והוי אחיא ומללא בי' מדרשא דר' יוחנן אמר לה
צתי ולא ביהכ"נ בשבוחך אמרה לו ולא שכר פסיעות יש והקשה
המהר"ל ז"ל דהא במלוות אינו כאן וכדקיי"ל דאין מעבירין על
המלוות רק הקרוב קודם וסי' דתפלה שאני בזה ממנו דהיא
התקרבות לגבוה והוי ההלכה גופה להתפלל מכלל המלוות שגם
בהליכה הרי הוא מתקרב אליו ית' ולא דמי למלוות דההליכה
רק הכשר וע"כ אין להעביר ולאחר גוף המלוה עכת"ד ואינו
לפני כעת ולפי"ז אולי יש חילוק ג"כ בין תפלה לעלי' לרגל
אולם העלי' לרגל הרי זמנו ומקומו של המלוה קבוע שברגל ה"י
מוכרחין כולן להתרחק בעזרה כזוה ורק שהדר בריחוק ה"י
צריך ללכת יותר והולך להקדים הליכתו עבור זה וא"כ וודאי
דיש לו שכר פסיעות יותר ממי שהילוכו מיעט ופסיעותו מועטות
וג' דבזה כ"ע אית להו סברא דשכר פסיעות יש ולא שייך כלל
להך פלוגתא דב"מ ק"ז מ' ודו"ק;

8. שו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קצו

נטילת לולב בסוכה קודם הליכה לביהמ"ד

א' לסדר כלם שוין לטובה התשנ"ז בני יצו"א מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כש"ת צבי אפרים בלוך הי"ו, לונדון אנגליה

אחדשה"ט, בדבר שאלתו על מה שהביא המג"א סי' תרנ"ב בשם השל"ה הקדוש מנהג ליטול הלולב בסוכה קודם הליכתו לביהמ"ד, והברכ"י משבח המנהג, וגם המ"ב מביאו. וקשה לי' מהא דקיי"ל תדיר ושאינו תדיר קודם וק"ש ותפילה תדירים הם וקודמים, וח"א העיר לו מאנשי ירושלים סוכה מ"א ולא ניחא לי' בהא. ובאמת כי גדולה מזו היה ליה להקשות ולא משום דין תדיר ואינו תדיר אלא הלכה מפורשת דמצות ד' מינים הוא לאחר שחרית קודם קריאת ההלל עיין גמ' סוכה מ"ו ובש"ע סי' תרמ"ד ס"א שחרית אחר חזרת התפילה נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו וגומרים את ההלל. ולפענ"ד הנה הא מנהגא ליטול ד' מינים בסוכה מקורו טהור בדברי רבינו האר"י החי ז"ל כי הנה על אף שבשו"ע דלעיל מצאנו שציין לזמן נטילת ד' מינים, כדקאמר שחרית אחר חזרת התפילה נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו וגומרים את ההלל, ברם בשער הכוונות להאר"י ז"ל (דף ק"ג ע"ד), כתב וז"ל והנה טוב הוא שאחר עלות השחר שהוא כבר יום, קודם שתתפלל, תטול הלולב בתוך הסוכה ותברך עליו, ואח"כ הד' נענועים של הלל יהיו בביהמ"ד, ומה טוב היה אם היית מתפלל בסוכה כדי שתתפלל ותטול הלולב בברכתו בשעה הראויה אליו שהוא אחר תפילת שחרית קודם ההלל, עכ"ל. ובשער הכוונות להאר"י ז"ל (דף ק"ה ע"ד), הלולב ניטל אחר תפילת שחרית קודם תפילת מוסף ע"ש סודו עמו. ועיין גם בפע"ח שער כ"ט סוף פ"ג מזה.

והנראה מדברי האר"י ז"ל דבעצמו הרגיש בזה ותקן את הכל, והוא דודאי מעיקר המצוה הי' נכון ליטול הלולב לאחר שחרית שהוא שעה הראויה לו, אלא שלפי שנטילת הלולב בסוכה הוא ענין גדול מאד וסודו עמוק וא"א לקיים שניהם כיון שבביהמ"ד אין לו סוכה ובמקום שיש לו סוכה אין מנין, ולכן עשה פשרה ליטול האתרוג בבוקר השכם בסוכה ושוב לעשות הנענועים לאחר ההלל עם הציבור, ולכן הוסיף נמי דמי שבידו להתפלל בסוכה ולעשות כתיקונו לברך על הד' מינים לאחר שחרית מצוה מן המובחר. ואולי י"ל עוד דבמכוון דייק שיטול הלולב מיד אחר עלות השחר שהוא בבוקר השכם, אלא כיון שעדיין אינו הולך להתפלל א"כ הו"ל מצוה שבא לידך קודם, שהציבור עדיין אינם הולכין להתפלל, והוא רוצה לקיים מצות תפלה בציבור, אבל גם רוצה לקיים מצות ד' מינים, וכיון שהתפלה בציבור עדיין אינו יכול לקיים מפני הציבור, ומצוה זו יכול לקיים מיד ממילא יקיים מצוה זו ואינו עובר גם על תדיר ושאינו תדיר. עכ"פ האר"י ז"ל הרגיש בזה ותי' בעצמו שהגם כי עיקר מצוה של נטילה הוא לאחר שחרית, אלא משום מצות סוכה שהנטילה קשורה בו ע"פ סוד ראוי להקדים למי שאינו מתפלל בסוכה. ועיין מג"א סקי"ז סי' תרנ"א. ובס' ברכ"י סי' תרנ"ב אות א' ובשע"ת סי' הנ"ל אות ב' ובס' כף החיים הביאם. ובס' יסוד ושורש העבודה שער האיתון פרק י"ד, ובסידור דה"ח ועוד שהביאו לנהוג כן. איברא דמה שת"ח אחד השיב לו מגמ' סוכה שהיו יוצאין לביהמ"ד ולולבו בידו, לכאורה יפה כיון שהרי כיון שאמרו בגמ' מדאגבהי נפיק ביה, נמצא דע"כ כשהולך לביהמ"ד עליו לברך קודם.

והיום הביאו לי ספר חדש פסקי רבינו אביגדור מבעלי התוס' על סדר התורה ובפסק ר"כ רכ"ו כתב וז"ל ופסק צריך לברך קודם שיתפלל כדאמר במס' סוכה קורא ק"ש ולולבו בידו, ויתפלל ולולבו בידו, וקורא בתורה ולולבו בידו, א"כ הרי מבואר דמברך על הלולב קודם התפילה. ולפמ"ש לכאורה נמי אתי שפיר שצריך ליקח המינים קודם שהתפלל ולהביאו לביהמ"ד והאי גברא זכה לכוין לרבינו אביגדור הנ"ל, ומיהו כנראה דבש"ע לא משמע הכי נמצא דהוא מחלוקת שנוי, ודו"ק. ואולי יש לישב תרוייהו דהרי קי"ל כריש לקיש (יומא ל"ג ע"א) דאין מעבירין על המצות, ועיין תוס' שם ד"ה אין מעבירין דלא שייכא דאין מעבירין אלא היכא דבעי למיעבד תרוייהו שיש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא, אבל היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה, ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר ע"ש, ועיין מג"א סי' קמ"ז סקי"א, ולפ"ז בדין כיון דבעי לקיים ולמעבד תרוייהו אמרינן דההיא דפגע ביה ברישא יקיים, ומברך על האתרוג תחילה דפגע ברישא בד' מינים, ואח"כ יתפלל הגם שהוא תדיר ונכון. ואתי שפיר גם פסק רבינו אביגדור. ולפ"ז מובן נמי דהיינו דוקא כאשר הוא בבית והולך מסוכה לביהמ"ד להתפלל, אבל אם הוא בביהמ"ד אז לא אם עתה בסוכתו ויטול די מינים אלא יתפלל ויקרא ק"ש קודם ואח"כ יברך על הד"מ והבן.

אלו דברי אדם מועט לעולם וקצרתי מאד מפני הטרדות דושה"ט בלב ונפש, מנשה הקטן

9. שפת אמת מסכת זבחים דף לו עמוד א

בגמ' מנין לכל הדמים שטעונין מתן דם ליסוד כו' רש"י פי' אם נשאר עוד דם בכלי משמע דיכול לכתחילה ליתן כל הדם בהמתנות שעל המזבח ופשטא דלישנא דגמ' והרמב"ם (פ"ה ממעה"ק) לא משמע הכי רק דמצוה להשאיר שירים ליתן על היסוד ומיהו בבכור ומעשר ופסח דבמתן א' לא נזכר נתינת שירים כלל ליסוד וגם בלשון הרמב"ם שם ובה' קרבן פסח לא הוזכר כלל נתינת שירים צ"ע מנ"ל דלא בעי שפיכת שירים ולהאי ברייתא דיליף מדם זבחיך אפשר דהני לאו בכלל זבחיך הם אבל מהא דוהנשאר בדם דלימד על כל הדמים משמע דה"ה בכור ומעשר ופסח וצ"ע ולקמן בתוס' (נ"א ב) ד"ה תן לה משמע דס"ל בפשיטות דגם בכור ומעשר ופסח צריך שפיכת שירים ע"ש גם במ"ש רש"י אם נשאר כו' הובא ג"כ בתוס' לקמן (נ"ג ב) ב' דיעות בזה ע"ש ד"ה העולה:

10. מרומי שדה מסכת זבחים דף נא עמוד א

שם. אמר ר"י ק"ו מה שיריים שאין מכפרין כו' תחלת עולה שמכפרת כו'. וכי תימא אכתי בזריקה שניה שאינה מכפרת מנלן דבעי יסוד. הא לק"מ. דהא ודאי הראשונה מחויב ליתן במזרחית צפונית, דהא אין מעבירין על המצות, והוא הקרן הראשון שפוגע בהילוכו לימין, ועובר על מזרחית דרומית משם שאין לה יסוד. כיון שנותן בראשונה במזרחית צפונית, ע"כ מחויב ליתן השניה במערבית דרומית משום סביב, וכבר ביארנו דמצד הדין שאין מעבירין על המצות, אפילו אם כבר עבר מחויב לחזור על מקום הראשון. ועדיין קשה דבאמת בשחיטת צפון פגע בראשונה לימין במערבית צפונית, ועי' בפירש"י ותוס' ביומא דף ט"ו ב' מש"כ בטעמא דנותן במזרחית צפונית ברישא. אבל מכ"מ איצטריך קרא דלא נימא דליהב מערבית צפונית ברישא והדר מזרחית דרומית. אלא כך י"ל דבשניהם כתיב וזרקו, וכמו דראשונה על היסוד כך שניה, שהרי נפ"ל בבכור מגז"ש דזריקה כש"כ הני דעולה גופא:

11. ספר יד בנימין

בדף נ"א. בגמ' אמר ר' ישמעאל ק"ו מה שיריים שאין מכפרין טעוין יסוד תחילת עולה שמכפרת אינו דין שטעויה יסוד. התוס' ד"ה תן לה, הקשו מאי שנא עולת העוף דאין טעון יסוד אמאי לא יילף נמי צק"ו משיריים כו' וכבר הבאנו שם צ"ס ה"קרן אורה" ליישב צק"ו דעולת העוף כיון דדמה למעלה לא שייך למילף צק"ו משיריים דלא ילפי' אלא דומיא דשיריים דהיינו הניתנין למטה.

והנה ראיתי צ"ס ח' מרן רי"ז הלוי ז"ל על הרמב"ם (סופ"ה ממעה"ק) שהעמיק הרחיב ליישב קושית התוס' וזת"ד, דהנראה הא דילפי' צק"ו דתחילת מתן דם בעולה או צשאר זכאים טעון יסוד צק"ו משיריים הוא לא רק קביעות מקום צעלמא שיהא מתן דמן "כנגד" היסוד אלא הוא חלות דין בהזריקה ע"מ דבעי' יסוד ממש, אלא שעד חוט הסיקרא אף שאינה ממש על היסוד מ"מ גם זה מיקרי נתינה על היסוד וכדמוכח לקמן דף פ"א ג' נחערב שירי חטאת צ"ס עולה דאמרי' דברי הכל מקום עולה מקום שיריים. ועוד הביא שכן מוכח מפיה"מ להרמב"ם לקמן פ' ק"ק דהא דעולת צהמה

דמה למטה לפי שהעולה מיוחדת ליסוד והיסוד בתחית המזבח כו' וכ"פ הרע"צ ריש מס' קיין. מעתה לפי"ז ניחא הא דעולת העוף אינו טעון יסוד ומשום שהרי דמה למעלה וכדילפי' לקמן דף ס"ה, עכת"ד צק"ו (ועי' מה שכתבנו לעיל דף י' בגמ' ד"ה ומה עולה צ"ס הרמב"ם והרע"צ הנ"ל). ולעג"ד אכתי יש להעיר מדברי רש"י לעיל דף י'. ד"ה שכן דמה, שכ' הא דעולת צהמה דמה למטה היינו מדלל פי' הכתוב כו' ע"ש, ואם כדברי מרן ז"ל הרי שפיר ידעי' דעולה דמה למטה מק"ו משיריים, וכלא"ה יש להעיר מלשון רש"י צק"ו ד"ה או אינו כו' אלא צא ללמד על הלכות מוצח צמתן דמה של עולה שיתן מחנותיא כנגד היסוד ולמעוטי קרן מזרחית דרומית שאין לה יסוד ואם כדברי מרן ז"ל הו"ל למימר למעוטי מחוט הסיקרא ולמעלה אע"כ דרש"י לא ס"ל כן. כמו כן יש להעיר מדברי הגמ' לקמן נ"ג: צמאי דמשני עולה טעונה יסוד וקרן מזרחית דרומית כו' (עי' מה שכתבנו שם בגמ' ד"ה ר' ישמעאל).

12. דף על הדף זבחים דף נא עמוד ב

בגמ': תן יסוד למזבח של עולה.

עיין בתוס' (ד"ה תן) שהאריכו בדבר שלכל הקרבנות הי' שפיכת שיריים ליסוד.

ועיין בשפת אמת (לעיל ל"ז ע"א) שרוצה לדייק בדעת הרמב"ם שבכור מעשר ופסח לא בעי שפיכת שיריים כנגד היסוד.

והידוש גדול הוא דעת ר' אפרים (בראב"ד במשניות מס' תמיד) הובא במלאכת שלמה לקמן על המשנה "העולה קודש קדשים", שסובר שאין שפיכת דמים ליסוד רק בחטאת בלבד ולא בשאר קרבנות.

13. דף על הדף זבחים דף נא עמוד ב

בגמ': תן יסוד למזבח של עולה וכו'.

ובתוס' (ד"ה תן יסוד וכו') בתו"ד כתבו:

וצריך לדקדק לקמן (ס' ע"א) דבעי למימר רבי יהודה אף בדמים שיכול לזרוק על הרצפה, מאי עביד להו להני קראי דמוכחי דעולה טעונה יסוד וגג יסוד, וי"ל דקודם דקדיש דוד הרצפה כו' עי"ש.

והיינו דהא דדרשינן דצריך יסוד למזבח העולה, הוא לפני שנתקדשה הרצפה בקדושת המזבח לרבי יהודה, אבל לאחר שנתקדשה רצפת העזרה כמזבח אף למתן דמים להס"ד, תו א"צ יסוד למזבח העולה.

=====

1. אנציקלופדיה תלמודית כרך א, אין מעבירין על המצוות

אין מעבירין על המצוות. מצוה הבאה לידי של אדם, אסור לעבור עליה ולעסוק במצוה אחרת.

הפרקים:

א. הכלל ומקורו;

ב. בשתי מצוות;

ג. בשני מקומות;

ד. בשני זמנים.

א. הכלל ומקורו. "ושמרתם את המצוות 1, אל תקרי כן, אלא: ושמרתם את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד" 2, מכאן שאין מעבירין על המצוות 3. ויש שלמדו מהפסוק: אורח חיים פ"ג תפלוס 4, כלומר: לא תשקול ולא [טור תרס"ו] תניח מצוה הקטנה על ידי הגדולה, עשה הראשונה הבאה לידך, כדרך שאמרו "אין מעבירין על המצוות" 5.

איסור זה הוא מן התורה 6, שהרי למדוהו מן הפסוק, ודרשה גמורה היא 7. ויש אומרים שאינו אלא מדרבנן, והדרשה היא אסמכתא 8. ויש מהאחרונים שכתב שלדברי הכל האיסור הוא מן התורה, אלא שהדרשה מהפסוק בלבד היא אסמכתא, ויסוד האיסור הוא משום בזוי-מצוה*, שכשמניח המצוה שבאה לידי ועוסק באחרת הרי זה בזיון המצוה הראשונה 9.

אין מעבירין על המצוות מצינו: בשתי מצוות; בשני מקומות; בשני זמנים.

ב. בשתי מצוות. בשני אופנים אמרו אין מעבירין על המצוות בשתי מצוות: א) כשאפשר לו לקיים שתיהן, ואנו דנים איזו מהן קודמת; ב) כשאינו יכול לקיים אלא אחת מהן.

באופן הראשון: בסדר עבודת התמיד דשון-מזבח-הפנימי* קודם להטבת-הנרות*, מפני שהכהן הנכנס להיכל פוגע במזבח הפנימי תחילה 10. וכן נר מערבי של מנורה* שממנו היה מדליק ובו היה מסיים 11, היה הנר השני משני הנרות המזרחיים 12, מפני שהכהן הנכנס להיכל פוגע בנרות אלו תחילה, ואין מעבירין על המצוות, ומן הדין צריך היה לקבוע את הנר הראשון, אלא שמפסוק מיוחד למדנו שעובר על הנר הראשון 13. וכן בתפילין צריכים להניח תפלה של יד תחילה ואחר כך תפלה של ראש, לפי שבזרוע הוא פוגע תחילה 14. ויש אומרים שלא משום אין מעבירין על המצוות מניח תחילה של יד, אלא שכך עיקר מצוות 15, ואין מעבירין על המצוות בתפילין אמרו לענין זה שכשחולץ תפיליו ומניח בתיק לא יתן של יד תחילה ולמעלה של ראש, לפי שכשיבוא להניח יפגע בשל ראש תחילה ויצטרך להעביר על המצוות ולהניח של יד תחילה כדינו 16. ויש אומרים שלענין משמוש [טור תרס"ז] בתפילין אמרו אין מעבירין על המצוות, שחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה 17, וממשמש בשל יד תחילה לפי שפוגע בזרוע קודם הראש 18. לבישת ציצית אף על פי שקודמת להנחת תפילין, מכל מקום אם פגע בתפילין תחילה מניחן קודם הציצית, שאין מעבירין על המצוות 19. וכל שכן כשהמצוה השניה אינה מצוה גמורה שהראשונה קודמת, ולכן בסדר הקרבת קרבן פסח שנינו: שחט ישראל וקיבל הכהן נותנו לחברו וחברו לחברו ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן 20, לפי שאין מעבירין על המצוות ומשהושיט לו חברו את הכלי המלא הרי באה מצוה לידי ואסור לעבור עליה 21, והחזרת הכלי הריקן אינה מצוה ממש אלא כרשות 22.

ולא במצוות שוות בלבד, אלא אפילו אם זו שפגע בה תחילה היא מצוה קלה והשניה חמורה, אין מעבירין על המצוה הקלה בכדי לקיים את החמורה, שהרי תפלה של ראש קדושתה חמורה משל יד 23, ובכל זאת מניח של יד תחילה 24. ויש אומרים שאם השניה חמורה אין אומרים אין מעבירין על המצוות לעשות הקלה 25.

היתה הראשונה מצוה שאינה תדירה והשניה תדירה, אף בזו אין מעבירין על המצוות ועושה תחילה הראשונה שאינה תדירה, אף על פי שאם באו לפניו שתיהן כאחת, תדיר* ושאינו תדיר, תדיר קודם 26, ולכן בראש חודש טבת שמוציאים שני ספרי תורה וקוראים בראשונה של ראש חודש שהיא תדירה ואחר כך של חנוכה, אם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה אין מעבירין על המצוות וגומר קריאתה ואחר כך קורא בשל ראש חודש 27, ואפילו לסוברים שמפסיק בשל חנוכה וקורא תחילה בשל ראש חודש 28, אין הטעם מפני שתדיר דוחה את איסור ההעברה על המצוות, אלא שסוברים שקריאת חנוכה אינה חובת קריאת היום כלל 29. [טור תרס"ח] ויש אומרים שהדין של אין מעבירין על המצוות נדחה מפני מעלת התדיר, ולכן קוראים בשל ראש חודש תחילה אפילו אם טעה והתחיל בשל חנוכה 30. ויש שמכריעים שאם עוד לא התחיל להתעסק בשאינה תדירה אלא שפגע בה תחילה, מעבירין עליה ועושה התדירה, ואם כבר התחיל להתעסק בה גומר זו שאינה תדירה תחילה ואחר כך עושה התדירה 31.

יש אומרים שאף אם באה לידי מצוה דרבנן אין מעבירין עליה בכדי לקיים מצוה דאורייתא, ולכן הוצרכו לטעם של אין מעבירין על המצוות בשביל להקדים ברכת המזון להבדלה 32, אף על פי שברכת המזון דאורייתא והבדלה דרבנן 33, וכן קודם דישון מזבח הפנימי להטבת הנרות משום אין מעבירין על המצוות 34, אפילו להסוברים שדישון מזבח הפנימי הוא מדבריהם ואין לו עיקר מן התורה 35. ויש אומרים שמעבירין על של דרבנן בשביל של תורה, ולכן כשחל יום טוב בערב שבת ואין לו אלא כוס אחת של יין מניחה לשבת, לפי שקידוש של יום טוב עיקרו מדרבנן וקידוש של שבת עיקרו מן התורה 36. ויש אומרים שבכלל אין דין קדימה לשל תורה על של דרבנן, שלא אמרו דיני קדימה במצוות אלא בשתי מצוות איזו מהן קודמת אבל לא במצוה של רשות, ודברי סופרים לגבי דברי תורה כרשות 37.

עבר על המצוה ופגע במצוה האחרת, יש אומרים שחזר הדין של אין מעבירין על המצוות למצוה האחרת ואסור לעבור עליה, ולפיכך הפוגע בתפלין של ראש תחלה מניח אותה קודם³⁸, ואפילו להסוברים שמעביר על של ראש וחוזר לשל יד³⁹, הרי זה מפני שגזרת הכתוב הוא ששל יד קודם, ולא משום אין מעבירין על המצוות, אבל במקום שדין הקדימה הוא משום אין מעבירין על המצוות, אם עבר ופגע באחרת חזר הדין של אין מעבירין [טור תרסט] על המצוות לאחרת⁴⁰. ויש אומרים שלעולם לא פגע מהראשונה הדין של אין מעבירין על המצוות, וכשפגע בתפלין של ראש תחלה מעביר עליה ומניח תפלין של יד, לפי שהוא פוגע בזרוע תחלה והדין של אין מעבירין על המצוות חל תחלה על של יד⁴¹.

כשאי אפשר לו לקיים שתי המצוות אלא אחת מהן, אף בזו אסור לו לעבור על הקלה הבאה לידו בכדי לקיים את החמורה, אלא מצוה הבאה לידו יקיימנה, אף על פי שיתבטל מהאחרת, ולמדוה מהכתוב: אורח חיים פן תפלו⁴², והרי זה בכלל מה שאמרו: והוה זהיר במצוה קלה כבחמורה⁴³, ולפיכך מי שהיה חבוש בבית האסורים ונתנו לו רשות לצאת יום אחד בשנה ויוכל לקיים באותו יום מצוות התורה, אינו חושש למצוות קלות או חמורות, אלא מקיים המצוה הראשונה הבאה לידו, שאין מעבירין על המצוות⁴⁴. והוא הדין אם באה לידו מצוה קלה שעל ידי קיומה יתבטל ממצוה חמורה הימנה שעוד לא נתחייב בה, שחייב לקיים המצוה שבאה לידו, שהרי הותר להתעסק במת לפני הפסח אף על פי שעל ידי זה לא יוכל לעשות הפסח במועדו, ופסח הוא מצוה חמורה שיש בביטולו כרת⁴⁵. אם המצוה הקלה אפשר לה להיעשות על ידי אחרים, מניח הקלה ועושה החמורה, ועל זה נאמר: פלס מעגל רגלך⁴⁶, כלומר שישקול הליכותיו במצוות להניח מצוה קטנה ולעשות גדולה⁴⁷. ויש חולקים וסוברים שאם אין לו פנאי לקיים את שתי המצוות לא שייך כלל אין מעבירין על המצוות, אלא מקיים את החמורה, וכן אם יש לפניו מצוה שאם יקיימנה לא יוכל לקיים אחר כך מצוה אחרת חמורה ממנה, מצוה חמורה עדיפה⁴⁸.

ג. בשני מקומות. מצוה אחת שאפשר לקיימה בשני מקומות, אין מעבירין על המקום הראשון שבא לידו, ולפיכך אף על פי שמותר להביא את העומר⁴⁸ מכל מקום בארץ ישראל, בכל זאת מצותו להביא מן הקרוב לירושלים⁴⁹, לפי שאין מעבירין [טור תרע] על המצוות⁵⁰. וכן כשהכהן הגדול יוצא ביום הכפורים מבית קדש הקדשים להזות על מזבח הפנימי, מן הדין היה צריך להזות תחילה על קרן מערבית צפונית, שפוגע בו בראשונה, למי שסובר שיוצא מקדש הקדשים מצד צפון, או על קרן מערבית דרומית להסובר שיוצא מצד דרום, לפי שאין מעבירין על המצוות, אלא שמפסוק מיוחד - ויצא אל המזבח⁵⁰ - למדנו שצריך לצאת מכל המזבח ולא להזות על הקרן הראשונה⁵¹. ומכל מקום להסובר שיוצא מדרום, אחרי שעבר על קרן מערבית דרומית והזה במזרחית דרומית, חוזר שוב למערבית דרומית שבה נתחייב תחילה משום אין מעבירין על המצוות⁵². וכן שירי הדם של חטאות-הפנימיות* היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון⁵³, לפי שבצאתו מן ההיכל פוגע תחילה ביסוד המערבי⁵⁴, ואין מעבירין על המצוות⁵⁵. ויש חולקים וסוברים שלא מטעם זה שופך על יסוד מערבי, אלא מפסוק מיוחד למדנו⁵⁶, אבל אין מעבירין על המצוות לא שייך כאן, לפי שלא נאמר כלל זה אלא בשתי מצוות או בשני מקומות, שבאיזה מהם שיעשה יקיים המצוה, ואנו דנים על הקדימה לכתחילה בלבד, אבל בשפיכת שיריים שאנו דנים על קביעת מקום להכשר המצוה, שכל מצוה תהיה במקום זה דוקא ולא במקום אחר, לא שייך לומר אין מעבירין על המצוות⁵⁷.

בפריסת אחת מן המצוות⁵⁷ אליל פסח נחלקו ראשונים: יש שכתב שפורסים את המצה העליונה לפי שאין מעבירין על המצוות⁵⁷ב, ויש אומרים שאין מצוה בשבירת המצה לשנים, ואדרבה עיקר המצוה בברכת המוציא ואם יבצע את הראשונה ויברך המוציא על השניה נמצא מעביר על המצוות⁵⁷ג.

יש מן הראשונים שאמרו שבכלל לא נאמר אין מעבירין על המצוות אלא בשתי מצוות, אבל במצוה אחת לא שייך כלל אין מעבירין על המצוות⁵⁸, אבל נדחו דבריהם והוכיחו שאף במצוה אחת אין מעבירין על המצוות⁵⁹.

ד. בשני זמנים. מצוה אחת שאפשר לקיימה בשני זמנים, מקיימים בזמן הראשון, לפי שאין מעבירין על המצוות, ולפיכך בשנה מעוברת יש אומרים שקוראים את המגילה באדר הראשון⁶⁰, ואף על פי שהלכה שקוראים באדר השני הרי זה מלימודים מיוחדים שנאמרו בדבר⁶¹. וכן בעיירות המסופקות, אם הן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, קוראים המגילה בי"ד באדר בברכה ובט"ו בו בלא ברכה, שעיקר קריאתה הוא בי"ד משום שאין מעבירין על המצוות⁶².

במה דברים אמורים כשאין הבדל בין קיום המצוה היום לקיומה בזמן מאוחר, אבל אם קיום המצוה לאחר זמן יהיה מן המובחר יותר, יש אומרים שמוטב לקיימה לאחר זמן, ולכן הרואה את הלכנה בחידושה בימי החול ממתין לברך עליה עד מוצאי שבת כשהוא מבושם, אם אין חשש שמא יעבור הזמן ולא יספיק⁶³. ומטעם זה יש אומרים שאין אומרים אין מעבירין על המצוות בצבור שאין להם אלא שני כבשים, ואם יקריבו אותם למוסף היום אין להם לתמיד של מחר, שהדבר שקול הוא איזה מהם קודם, אם התמיד שהוא תדיר או המוסף שהוא מקודש⁶⁴, ומקריב איזה מהם שירצה⁶⁵, לפי ששניהם עבודת הקרבנות הם בבהמה אחת ולכן כמצוה אחת הם, ובמצוה אחת כשיש באופן אחד עדיפות ומעלה על האופן השני אין דין העברה על המצוות⁶⁶.

יש שכתב שקדימה בזמן אינה בכלל אין מעבירין על המצוות אלא בכלל זריזין-מקדימין-למצוות*⁶⁶א, ובתורת השאלה ושיגרת הלשון בלבד אמרו בהקדמת קריאת המגילה באדר הראשון שהוא משום אין מעבירין על המצוות, והכוונה לזריזין מקדימין⁶⁷.